

Aneta Nisiobęcka

**Tadeusz Czyżewski (ur. 1940),
zastępca naczelnika
Wydziału VII Biura „B”,
naczelnik Wydziału XII
Biura „B” MSW**

Tadeusz Czyżewski urodził się 27 marca 1940 r. w Warszawie jako syn Władysława i Józefy z d. Jaworskiej. Ojciec był majstrem hydraulikiem, matka zajmowała się domem. Do 1944 r. mieszkał z rodzicami na warszawskim Starym Mieście. Po upadku Powstania Warszawskiego cała rodzina została wywieziona do obozu przejściowego w Pruszkowie. Stamtąd ojca zabrano do obozu koncentracyjnego w Dachau, a matka z dwójką dzieci (brat Janusz, ur. 24 kwietnia 1933 r.) uciekła z transportu i do 1945 r. ukrywała się we wsi Antosin w powiecie sochaczewskim. Po powrocie ojca z obozu rodzina Czyżewskich wróciła do stolicy.

W 1954 r. Tadeusz Czyżewski skończył Szkołę Podstawową nr 53 w Warszawie i rozpoczął naukę w Liceum Ogólnokształcącym im. ks. Józefa Poniatowskiego, ale maturę zdał w Liceum Ogólnokształcącym dla Pracujących nr 8 w Warszawie. Po zdaniu egzaminu dojrzałości w 1959 r. dostał się na Wydział Finansów i Matematyki do Szkoły Głównej Planowania i Statystyki, lecz po trzech semestrach przerwał naukę. W życiorysie podał, że zrezygnował z dalszej nauki z powodu choroby ojca i pogarszających się warunków materialnych w domu, ale prawdziwym powodem przerwania nauki było niezaliczenie zajęć studium wojskowego. W 1960 r. został powołany do wojska. Służył w jednostkach lotniczych do 1962 r. i zdobył kwalifikacje w zawodzie radiomechanika. Od maja 1962 r. pracował w Przedsiębiorstwie Upowszechniania Książki i Prasy „Ruch” Ochota, a od 30 czerwca 1962 r. w Zakładach Radiowych im. Kasprzaka w Warszawie. W latach 1962–1965 był członkiem Związku Młodzieży Socjalistycznej, a w 1965 r. wstąpił do Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Prywatnie interesował się technikami filmowymi, fotografią, filmem, sztuką i naukami ścisłymi.

Pracę w Służbie Bezpieczeństwa rozpoczął we wrześniu 1962 r. w stopniu starszego sierżanta na stanowisku wywiadowcy Sekcji V Wydziału IV Biura „B”. Według zakresu działalności wydziałów Biura „B” z 1978 r. wydział zajmował się prowadzeniem obserwacji długo- i krótkoterminowej obywateli polskich i cudzoziemców, ale nie dyplomatów. Od

lutego do sierpnia 1963 r. był słuchaczem Szkoły Oficerskiej Centrum Wyszkożenia MSW. Po jej skończeniu został awansowany do stopnia podporucznika.

Oceniany był jako pracownik zdyscyplinowany i ambitny. Dlatego dość szybko otrzymywał do zrealizowania zadania operacyjne. W 1966 r. awansowano go na stanowisko oficera taktyczno-operacyjnego Sekcji V Wydziału VI Biura „B” (wydział ten zajmował się kontynuowaniem obserwacji poprzez osobowe źródła informacji), a w 1967 r. został oficerem Sekcji V Wydziału VII Biura „B” i otrzymał stopień porucznika. Wydział VII zajmował się łącznością, telewizją, kamuflażem, maskowaniem i charakteryzacją, a do zadań Sekcji V tego wydziału należało adoptowanie, instalowanie, konserwacja i naprawa sprzętu telewizyjnego oraz szkolenie wywiadowców w tym zakresie. W tym samym roku ukończył kurs filmowej techniki zdjęciowej i dźwiękowej w Wytwórni Filmów Dokumentalnych w Warszawie (kurs był prowadzony przez dziekana Wydziału Operatorskiego i Realizacji Telewizyjnej PWSFTviT). Był operatorem filmu samospalenia się Henryka Siwca na Stadionie Dziesięciolecia 4 września 1968 r. W 1970 r. otrzymał pochwałę za „zrealizowanie zadania filmowego Dunajec '69” (według relacji Czyżewskiego film przedstawiał ćwiczenia milicyjne i gotowość funkcjonariuszy do działań w czasie zagrożenia) i awans do stopnia kapitana.

Latem 1970 r. Czyżewski został wytypowany do podjęcia studiów zaocznych na Wydziale Operatorskim i Realizacji Telewizyjnej w Państwowej Wyższej Szkole Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej im. L. Schillera w Łodzi. Po zdaniu egzaminu wstępnego (na ten egzamin składało się: przedstawienie swojego dorobku filmowego i egzamin z wiedzy ogólnej, tj. literatura, historia filmu i teatru) został przyjęty i otrzymał indeks z nr 787. Jego prace filmowe zrealizowane w ramach pracy w resorcie na egzaminie wstępnym nie widziała Komisja Egzaminacyjna, ponieważ tego zażądał Departament Szkolenia i Wydawnictw MSW: „Departament Szkolenia i Wydawnictw Ministerstwa Spraw Wewnętrznych zaświadcza, że ob. Tadeusz Czyżewski w ciągu ostatnich 3 lat brał udział przy realizacji filmów produkowanych dla potrzeb wewnętrznych naszego resortu w charakterze operatora filmowego. Realizowane prace o charakterze reportażowym, dokumentalnym oraz specjalnym, z punktu widzenia techniki operatorskiej zostały ocenione pozytywnie przez kierownictwo służbowe. Z uwagi na specyfikę pracy resortu Spraw Wewnętrznych realizowane prace nie mogą być przedstawione do wglądu Komisji Egzaminacyjnej”. Tadeusz Czyżewski przedstawił więc własne prace filmowe i prace fotograficzne.

Studia operatorskie trwały 4 lata, zjazdy odbywały się co miesiąc od czwartku do niedzieli. Koszty pobytu w Łodzi, delegacje, noclegi oraz przygotowanie i realizację prac rocznych praktycznych oraz pracy dyplomowej ponosiła instytucja kierująca. Czyżewski interesował się fotografią i temu poświęcił pracę magisterską *Technologia zdjęć w podczerwieni*, która została oceniona bardzo dobrze. Promotor, starszy wykładowca Bolesław Bączyński, w opinii do dziekana napisał: „Praca pt. *Technologia zdjęć w podczerwieni* może być podstawą do przeprowadzenia przewodu dyplomowego. Opracowanie powyższe wykonane zostało przez autora z dużą sumiennością, zawiera dużo informacji, poparte jest próbami praktycznymi i jako takie stanowić może pomoc naukową w naszej uczelni”. Na obronie dyplomu zaprezentował 3 filmy pt. *Katary*, *Krzyż Grunwaldu* i *Pielgrzymka*. Ponieważ filmy roczne i dyplomowe związane były z pracą wewnętrzną resortu, nie stawały

się własnością szkoły filmowej, lecz Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, które ponosiło również koszty produkcji. Czyżewski studia ukończył z oceną bardzo dobrą i w lipcu 1975 r. otrzymał tytuł magistra sztuki.

W trakcie studiów, w czerwcu 1972 r., Czyżewski został starszym oficerem Sekcji V Wydziału VII Biura „B”, a dwa miesiące później na tym samym stanowisku był pracownikiem Sekcji I Wydziału VII Biura „B”. Sekcja ta zajmowała się wprowadzaniem i wdrażaniem nowego sprzętu fotograficznego i filmowego. W 1974 r. mianowano go kierownikiem tej sekcji (od maja 1974 do lipca 1975 starszy inspektor Wydziału VII Biura „B”). W 1975 r. awansowany do stopnia majora i na stanowisko zastępcy Naczelnika Wydziału VII Biura „B”. W latach 1975 – 1977 delegowany był na wyjazdy służbowe, m.in. do Pragi (1975 r.), Paryża (listopad 1975 r.), Kolonii (wrzesień 1976 r.), Moskwy (październik 1976 r.), Montreux w Szwajcarii (czerwiec 1977 r.).

W lipcu 1977 r. otrzymał awans na stanowisko naczelnika Wydziału XII Biura „B”. Wydział ten zajmował się realizacją filmów, fotografii i obróbką laboratoryjną. W czasie pełnienia tej funkcji był dwukrotnie awansowany: do stopnia podpułkownika (1979 r.) i pułkownika (1983 r.).

Od 29 lutego do 5 marca 1980 r. uczestniczył w II Międzynarodowej Wystawie TV Sprzętu Kinowego „Telekinotechnika” w Moskwie, a w sierpniu, wrześniu i październiku 1980 r. przebywał na delegacjach w Austrii (6 VIII – 12 VIII), Finlandii (14 VIII – 24 VIII), Tajlandii (27 VIII – 5 IX), Francji (8 IX – 14 X). Do Tajlandii delegowany był jeszcze raz w lutym 1981 r. (7 II – 20 III). 16–20 marca 1983 r. przebywał na delegacji w Pradze na wystawie-symposium Interkamera '83, gdzie miał przeprowadzić konsultację oraz uzyskać materiały serwisowo-dokumentacyjne dotyczące sprzętu posiadanego przez Biuro „B” od producentów takich firm, jak: Sony, Canon, Perfectone, Mess.

Wydział XII pod kierunkiem Czyżewskiego w I kwartale 1983 r. wykonał m.in.:

- 17 fotograficznych zadań operacyjnych zleczanych przez wydziały obserwacyjne Biura „B” (309 zdjęć czarno-białych i 100 zdjęć kolorowych);
- 17 filmowych zadań operacyjnych zleczanych również przez pozostałe wydziały Biura „B” (40 m.b. filmu czarno-białego, 1,815 m.b. filmu kolorowego i 15 m.b. filmu Super 8);
- na zlecenie Gabinetu Ministra zrealizowano 35 minut nagrania oraz 17 innych tematów reportażowych dla DTV;
- prace montażowe materiałów operacyjnych: *Sonda, Plac Zwycięstwa* (sierpień 1982 r. dla KS MO), *Proces Szamotulskiego*, wybór materiałów o Zbigniewie Bujaku dla Departamentu II;
- zmontowano filmy: *Maj 1982 – Kronika Wydarzeń* i część II *Sprawa krypt. IKAR*;
- zrealizowano 600 m.b. nagrania dźwiękowego z procesu Szamotulskiego;
- opracowano warstwę dźwiękową do filmów: *Maj 1982 – Kronika Wydarzeń, Sprawa krypt. IKAR – część II*, i do reportażu *Sonda*.

Pomimo wysokich kompetencji Czyżewski nie sprawdził się jako organizator i koordynator pracy w wydziale. Prawdopodobnie od samego początku źle układała się współpraca między nim a jego zastępcą (Czesław Kazimierz Purzycki, ur. 20 września 1939 r. również absolwent PWSFTviT). Wzajemne oskarżenia doprowadziły do dezorganizacji pracy

wydziału. Konflikt ujawnił się na początku lat osiemdziesiątych. W sprawozdaniu, które złożył do dyrektora Biura „B”, skarżył się na swego zastępcę. W odpowiedzi zaznaczono, że ta opinia jest odmienna od poprzednich. Dyrekcja postanowiła więc powołać komisję wyjaśniającą i stwierdziła, że „dalsza współpraca ppłk. Czyżewskiego z ppłk. Purzyckim w obecnym układzie będzie sprzeczna z interesem służby”. Skutkiem tego konfliktu było zagubienie materiałów filmowych dotyczących Radia „Solidarność” i zajęć ulicznych w maju 1982 r. Naczelnik tłumaczył się złymi zabezpieczeniami do przechowywania materiałów stanowiących tajemnicę służbową i państwową (m.in. w drzwiach były pojedyncze zamki Yunkers, brakowało systemów alarmowych). Zaznaczył również, że ten problem zgłaszał już kilkakrotnie. Dyrekcja zarzuty odrzuciła i stwierdziła, że winę za zgubienie filmu ponosi naczelnik i jego zastępca: „to nie brak systemów, lecz brak organizacji pracy w Wydziale. Fakt utraty filmowego materiału operacyjnego nie może pozostać bez echa – w tym wypadku nie pomogą wykrętne tłumaczenia i zwalenie winy na obiektywne trudności. Winni zostaną pociągnięci do odpowiedzialności dyscyplinarnej”.

Nieporozumienia między Czyżewskim i Purzyckim dotyczyły również niedoborów sprzętu filmowego i fotograficznego, które wykazała inwentaryzacja. Obaj panowie ponieśli z tego tytułu odpowiedzialność materialną. Poza tym zarzucono naczelnikowi m.in. prowadzenie złej polityki kadrowej i nieodpowiednie wykorzystywanie pracowników: „znaczna grupa wąskich specjalistów nie jest efektywnie i maksymalnie wykorzystywana”, a w sprawozdaniu do dyr. Biura „B” z 30 września 1982 r. dotyczącego pracy wydziału napisano: „w wydziale wytworzyła się atmosfera wzajemnej nieufności i braku autorytetu kierownictwa”. Gdy w 1983 r. zaproponowano mu funkcję zastępcy naczelnika Wydziału XVI (powstawał w wyniku połączenia wydziałów XII i VII), stanowiska nie przyjął, tłumacząc się złym stanem zdrowia (od marca 1983 r. był na zwolnieniach chorobowych). 27 kwietnia 1984 r. odszedł ze służby, a 14 maja 1984 r. odszedł również jego zastępca.

Po odejściu ze służby, tj. od 1985 r., Czyżewski rozpoczął pracę w Przedsiębiorstwie Realizacji Filmów „Zespoły Filmowe”. Brał udział przy realizacji 5 filmów: 1985 – *Diabelskie szczęście* jako asystent reżysera, 1986 – *Kolega Pana Boga* i *Złoty pociąg* (II reżyser i współpraca reżyserska), 1987 – serial *Ballada o Januszku* (współpraca reżyserska), 1988 – *Kolory kochania* (współpraca reżyserska). W 1988 r. odszedł z pracy i wyjechał do Stanów Zjednoczonych, skąd powrócił w marcu 1989 r. Od 1993 r. prowadzi własną firmę montowania nowoczesnych osłon przeciwsłonecznych. Od 1995 r. mieszka w Krakowie.

Źródła: AIPN BU, 0218/3134, Teczki osobowe funkcjonariuszy, Czyżewski Tadeusz, AIPN BU, 0218/3132, Teczki osobowe funkcjonariuszy, Purzycki Czesław Kazimierz; AIPN BU, 0571/23, Materiały byłego Biura „B” MSW, Sprawozdania z realizacji planów pracy; AIPN BU, 0571/45, Materiały byłego Biura „B” MSW, Korespondencja ogólna; AIPN BU, 01577/12, Zakres działania komórek organizacyjnych Biura „B” MSW i poszczególnych stanowisk – 1978 r.; AIPN BU, MSW II 5004 (IPN MSW Biuro „B” 31548), Sprawozdanie z wyjazdu służbowego na międzynarodową wystawę specjalistyczną „Telekinotechnika” w Moskwie w dniach od 29 lutego do 5 marca 1980 r.; Wydział Operatorski i Realizacji Telewizyjnej PWSFTviT, Akta dyplomowe Tadeusza Czyżewskiego; Informacje uzyskane na Wydziale Operatorskim i Realizacji Telewizyjnej Państwowej Wyższej Szkoły Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej im. Leona Schillera w Łodzi; Rozmowa przeprowadzona z Tadeuszem Czyżewskim 18 maja 2007 r.